

دانشگاه الزهرا

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته توسعه اقتصادی و برنامه ریزی

موضوع:

توسعه نامتعادل نواحی شهری و روستایی ایران با توجه به شاخص توسعه انسانی

استاد راهنما: جناب آقای دکتر سید جواد پورمقیم

نگارش: پریوش توکلی فارسانی

اسفند ماه ۱۳۷۵

چکیده:

دوگانگی نواحی شهری و روستایی در اکثر کشورهای در حال توسعه عمومیت دارد. این مسئله به طور عمده ای در نابرابری توزیع درآمد و خدمات ضروری جامعه خود را نشان می دهد. افزایش دوگانگی فوق به عوامل متعددی ارتباط می یابد که یکی از عمده ترین آنها استراتژی صنعتی شدن خصوصا در زمینه الگوی سرمایه داری، انتخاب تکنولوژی وارداتی، و سیاست های قیمت گذاری است. در ایران نیز دولت با بی توجهی به بخش کشاورزی (که خود نشأت گرفته از استراتژی جایگزینی واردات بود) به تخصیص درآمدهای ارزی به صنایع، تمرکز سرمایه گذاری های صنعتی در مراکز شهری، و ارائه خدمات اجتماعی و زیربنایی به شهرنشینان گرایش یافت و بدینوسیله باعث تشدید دوگانگی شهر - روستا گردید.

در حال حاضر برای مواجهه با مشکلات برخاسته از شکاف شهر - روستا نظیر رشد بی رویه شهرها و عدم تناسب امکانات شهری با جمعیت روزافزون آنها، بازدهی پایین کشاورزی، درآمدهای نازل

روستائیان و غیره دولت ناگزیر از اجرای برنامه هایی برای تامین تعادل میان شهر - روستا و توسعه نواحی روستایی است. لازمه این امر مطالعه و بررسی شکاف موجود است که برای این منظور از شیوه توسعه انسانی و شاخص آن (HDI) استفاده شده است. محاسبه این شاخص برای نواحی شهری و روستایی ایران در سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۷۲ فرضیه اول مبنی بر توسعه نامتعادل شهر - روستا را تایید کرد زیرا نواحی شهری ایران در گروه توسعه انسانی بالا و نواحی روستایی در گروه توسعه انسانی متوسط قرار می گیرد. از سوی دیگر کاهش فاصله شاخص توسعه انسانی نواحی شهری و روستایی طی دوره هشت ساله ۷۲ - ۱۳۶۵ از ۰/۲۷ به ۰/۲۴۶ واحد، فرضیه دوم مبنی بر کاهش شکاف این دو ناحیه را نیز تایید نمود.

فهرست مطالب

فصل اول

اهمیت موضوع

هدف تحقیق

فرضیات تحقیق

روش تحقیق

مشکلات موجود

فصل دوم

دوگانگی

ادبیات دوگانگی

تئوری دوگانگی اقتصادی - اجتماعی بوجه

دوگانگی تکنولوژیکی هیگنز

دوگانگی مالی ماینت

تئوری دوگانگی بخشی لوئیس

تئوری دوگانگی بخشی فی - رانیس

تئوری دوگانگی منطقه ای میردال

جایگاه شکاف شهر - روستا در تئوری های دوگانگی

فصل سوم

نقش استراتژی های توسعه ایران در توسعه نامتعادل شهر - روستا

استراتژی توسعه صنعتی ایران

اصلاحات ارضی

بررسی دوگانگی شهر - روستا بعد از پیروزی انقلاب اسلامی

مدلها و مطالعات انجام شده در مورد دوگانگی شهر - روستا

الف - مدل دوگانگی شهر - روستا

ب - مطالعات انجام شده در ایران

فصل چهارم

تحولات مفهوم توسعه و معیار اندازه گیری آن

مفهوم توسعه انسانی

کاربرد شاخص توسعه انسانی (HDI)

شاخص توسعه انسانی

شاخص توسعه انسانی داخلی

محاسبه شاخص توسعه انسانی نواحی شهری و روستایی ایران

شاخص امید به زندگی در بدو تولد

شاخص آموزش

الف - شاخص باسوادی بزرگسالان

ب - شاخص نرخ ترکیبی ثبت نام

ج - محاسبه شاخص آموزش

شاخص توسعه انسانی شهری و روستایی

ضمیمه ۱-۴ مروری بر شیوه های تخمین GDP تعدیل شده بر حسب PPP

ضمیمه ۲-۴ HDI برای نواحی شهری و روستایی ایران در سالهای ۱۳۷۰ - ۱۳۷۱

فصل پنجم

بررسی نتایج حاصل از محاسبه شاخص توسعه انسانی شهر و روستا

الف - طول عمر

ب - آموزش

ج - درآمد

نتیجه گیری

پیشنهادات

ضمیمه ۱-۵ جدول شاخص توسعه انسانی کشورهای جهان در سال ۱۹۹۳

فهرست منابع و مآخذ

چکیده انگلیسی